

ÚVODEM

Václav Babička začal archivní dráhu v roce 1972, kdy po dokončení studií oboru dějepis-čeština na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy nastoupil do Státního ústředního archivu v Praze. V jeho službách prošel cestu od řadového zaměstnance 3. oddělení přes vedoucího oddělení informatiky až po ředitele archivu v letech 1992 až 2000. Poté ho cesta zavedla přímo na Ministerstvo vnitra.

Samotný závěr minulého století a tisíciletí byl pro tehdejší odbor archivní správy Ministerstva vnitra složitý. Po odchodu tehdejšího ředitele, PhDr. Oldřicha Sládka, do důchodu v roce 1999, po krátkém působení Jakuba Hrdličky na téže místě v měsících lednu až únoru 2000 a po tříměsíčním řízení odboru formou zastupování do této funkce nakonec nastoupil dnem 1. června 2000 Václav Babička. Tehdejším vedením Ministerstva vnitra na ni byl vybrán zejména pro vysokou erudici v oblasti archivnictví (a to zejména archivní teorie) a tehdy se velmi rychle rozvíjející oblasti informatiky a výpočetní techniky.

Je nutné říci, že nový ředitel se nové funkce zhostil velmi dobře. Všechny své dosa-
vadní schopnosti a znalosti zúročil během následujících o něco více než jedenácti letech. V rámci odboru se mu podařilo organizačně zvládnout nejen nutné změny, vyvolané na-
bytím účinnosti zákona č. 499/2004 Sb., ale zejména situaci v roce 2006. Tehdy byl ke dni 31. října zrušen odbor archivní a spisové služby Ministerstva vnitra, po němž odbor, který Václav Babička řídil a jehož název byl změněn na odbor archivní správy a spisové služby, převzal výkon v oblasti organizace spisové služby Ministerstva vnitra a péče o tehdy no-
vě vznikající správní archiv Ministerstva vnitra a později také o Bezpečnostní archiv Mi-
nisterstva vnitra. Kromě toho byl na kratší dobu ustaven do funkce ředitele sekce, k níž kromě odboru náležel tehdy rovněž reorganizovaný Archiv Ministerstva vnitra, základ
pozdějšího Archivu Bezpečnostních složek. Byly to změny skutečně velké, neboť mimo
skutečnost, že počet zaměstnanců odboru se zdvojnásobil, bylo nutné zabezpečit jejich
činnost po všech stránkách.

Obdobně si vedl v oblasti mimo Ministerstvo vnitra. Poté, kdy bylo osm státních
archivů změněno v organizační složky státu a spojeno se státními okresními archivy,
se mu podařilo situaci organizačně zvládnout a zabezpečit přechod činnosti odboru
a řízení archivních institucí ve zcela odlišných podmínkách, než jaké do té doby byly.
Tato zkušenost se poté stala jedním z rozhodujících momentů při koncepční přípra-
vě nového archivního zákona, kterým se podařilo začlenit státní archivy do sítě státní
správy, vymezit místo ostatním archivům včetně podmínek jejich vzniku a fungování
a formulovat úkoly Ministerstva vnitra a jednotlivých typů archivů. Návrh zákona sa-
mozřejmě nepřipravoval sám, po pravdě je však třeba nutně říci, že byl jedním z jeho
hlavních strůjků. Určité rozpaky vyvolávalo z tehdejšího pohledu možná diskutabilní
proszazování spojení oblasti archivnictví a spisové služby v jednom právním předpisu,
nicméně 10 let, které od té doby uplynulo, mu dalo za pravdu. Postupný vývoj ukázal, že
v roce 2004 to bylo za tehdejší situace a možností odboru zřejmě jediné životaschopné
řešení. Obdobně se mu podařilo organizačně zvládnout zejména situaci po rozsáhlé no-
vele zákona č. 499/2004 Sb. ve znění zákona č. 190/2009 Sb., reagující na novou situaci
ve veřejné správě v oblastech eGovernmentu a digitálního archivnictví.

O úspěšné činnosti Václava Babičky jako ředitele odboru bychom mohli hovořit dále.
Bylo by možné poukázat na výše nezmíněné oblasti působnosti, které nevystupovaly tak

výrazně do popředí činnosti odboru, jako např. spolupráce s jinými součástmi Ministerstva vnitra ve věcech spisové služby a archivnictví, organizace činnosti archivů; vynechat není možné ani rozvoj mezinárodní spolupráce, v němž se velmi angažoval. Nicméně je zřejmé, že pokud by Václav Babička vykonal byt jen část práce, kterou za sebou zanechal, byl by to výsledek vynikající, který po sobě zanechá z mnoha jedinců jen několik vyvolených.

*PhDr. Jiří Úlovec,
ředitel Odboru archivní správy a spisové služby MV ČR*

ÚVODNÍ ZAMYŠLENÍ

Se ztrátou blízkých osob se každý vyrovnává po svém, ale přesto podobně. Co můžeme udělat z této strany pomyslného břehu? Věnovat laskavou, hřejivou vzpomínku. Ovšem je-li odchod z pozemského bytí nečekaný, předčasný, doprovázený ještě prožitým fyzickým a jistě i psychickým utrpením, doprovází ohlédnutí do minulosti bolestný ostěn. Cítíme buřičskou nespravedlnost, nemohoucnost, nedokončenost. Tolik toho nebylo dopovězeno... K překonání onoho nevyřčeného si trouláme vyrovnat se s nezvratným tak, jak nejlépe umíme, a za pomoci řady nástrojů. Předkládaný sborník článků k počtě Václava Babičky, dobrého člověka, charismatické osobnosti, archiváře, historika, našeho „pana ředitele“, patří k rituálům typickým pro společenskovědní obec. Snažili jsme se tak vyjádřit úctu a řízenou volbou témat naznačit pevný úmysl zachovat alespoň náznak kontinuity odborné i lidské.

Václav Babička byl totiž člověk pevného řádu. Chaotickým změtcem nesourodých statí by určitě nadšen nebyl. Systematicky věci promýšlel a realizoval do vybroušenosti nejmenšího detailu. Bylo tomu tak v osobních záměrech, v řízení i v statích připravovaných k publikaci. Jeho osobnost byla uhnětena z pevné křesťanské víry a systémového myšlení. Obětavé a akční rodinné zázemí mu umožnilo se rozvíjet, naplnit své sny ve všech směrech. V okamžiku jeho skonu jsem si teprve uvědomila, jak málo jsem ho znala. Nebyla jsem kolegyní z oddělení v době před rokem 1989. A později? Řadový zaměstnanec ústředního archivu svého ředitele příliš nevidí. Jako vedoucí malého, bezproblémového oddělení k tomu nemá také moc příležitostí. Snad jen prostřednictvím každoměsíčních gremiálních porad. Vztahy na vyšší úrovni se pak odbývají v ryzé profesionální linii, je-li mezi nadřízeným a řízeným generační rozdíl. Na hodnocení významu osobnosti Václava Babičky pro obor archivnictví je ještě dost brzy, chybí nutný časový odstup a důkladnější heuristika. Přesto, pokud by za jediným člověkem zůstal jen jediný výsledek práce, a tím byl nový archivní zákon, pak klobouk dolů. Lex Babička se vžil, jeho konstrukce je nosná, smysluplná, respektující všechna specifika archivního světa. Některé příliš úřednické rysy se podařilo v průběhu příprav zjemnit. Plynuly zřejmě ze zkušeností ředitele ústředního státního archivu – mám je obdobné. A nadhled se dostavil s novými úkoly a to velmi různorodými.

Můžete mít na postupy, způsoby řešení a nejrozličnější manažerské projevy mnohdy odlišný názor, ale vždy se cení suma dovedností, znalostí udivujícího záběru a lidský rozměr. Pan doktor dovedl naslouchat a být účasten. Uměl být zábavným společníkem, okouzlujícím průvodcem na cestách, rozhněvaným starozákonním bohem i šibalským kolegou s charakteristickým rysem chlapecké bezradnosti, tolik odzbrojujícím. Lidé se v toku času nemění, mění se jen kulisy, ve kterých vystupují. Po některých nezbude téměř nic, po jiných zeje propast ztráty. Snad tímto sborníkem alespoň na okamžik ošálíme neuprosnost neustálého koloběhu bytí a nebytí a podržíme okamžik představy, že pan doktor je tu stále s námi. A okem shovívavým a s lišáckým úsměvem pohlédne na předkládanou práci.

V Praze, na Tři krále roku 2014

*PhDr. Eva Drašarová, CSc.,
ředitelka Národního archivu*

ÚVODNÍ SLOVO

Když se 27. září 2011 PhDr. Mgr. Václav Babička v souvislosti s odchodem do důchodu loučil se svou aktivní kariérou na Ministerstvu vnitra, asi nikdo z pozvaných hostů netušil, že za necelých 8 měsíců se bude konat další, tentokrát poslední rozloučení s tímto výjimečným člověkem. I když jsme věděli o jeho nemoci, zpráva o jeho úmrtí nás všechny velmi překvapila.

Dr. Babička patří mezi osobnosti, na které se nezapomíná, a proto kolegové archiváři připravili k jeho nedožitým 65. narozeninám sborník, který právě držíte v ruce. Kromě českých autorů jsou zde uveřejněny i příspěvky zahraničních odborníků, neboť Václav Babička byl kapacitou uznávanou i na mezinárodní úrovni.

Dovolte mi malé osobní připomenutí tohoto kolegy a zároveň přítele, jehož jsem znal mnoho let a se kterým jsem měl tu čest úzce spolupracovat v rámci Ministerstva vnitra.

Nebylo při tom důležité, zda šlo o zásadní otázky týkající se například akcí souvisejících s předsednictvím České republiky v Evropské unii či řešení běžných problémů, jako je finanční zabezpečení archivní činnosti či pomoc při vyhledávání a zajištění archivních dokumentů, zejména matričních a státoobčanských.

Podstatné však bylo to, že při spolupráci s Václavem Babičkou jsem nikdy neměl pocit, že přicházím nevhod, nebo že obtěžuji. A právě tento lidský přístup je to, na co nemohu zapomenout.

Na závěr bych rád poděkoval tvůrcům tohoto sborníku za skvělý nápad a především za jeho realizaci. Výsledkem je informačně i odborně velice zdařilé dílo, které nám bude Václava Babičku navždy připomínat.

*JUDr. Václav Henych,
ředitel Odboru všeobecné správy MV*

K NEDOŽITÝM 65-TINÁM VÁCSLAVA BABIČKU

Ako dlhoročný riaditeľ archívnej správy na Slovensku som mal možnosť osobne spoznať kompletnú plejádu riaditeľov archívnych správ v Čechách od začiatku 60-tich rokov minulého storočia dodnes. Súviselo to nielen s našou archívnu mentalitou, ktorá medzi nami vytvárala akoby automaticky priateľstvo a kolegiálnu, ale aj s pochopením a radosťou udržiavať permanentne nadštandardné vzťahy archívnikov dvoch veľmi blízkych národov. Václava Babičku som profesijne poznal aj ako radového či vedúceho pracovníka, neskôr i riaditeľa Národného archívu, a po roku 2000 i riaditeľa odboru archívnej správy.

Václav Babička i v kontexte svojich predchodcov na najvyššom poste českého archívnicka mal jednu zásadnú prednosť – prešiel všetkými postami v archíve, ktoré ho sformovali ako archívára – profesionála. Navždy sa zaradil medzi významné a pozoruhodné osobnosti českého a európskeho archívnicka. Pre mňa navyše zostáva človekom, ktorý odboru nielen rozumel, ale sústavne zdokonaľoval v ňom seba a sám sa usiloval o jeho zdokonalenie. Mal až nadprirodzenú charizmu, dobrotu a pokoru.

Bol som s ním pri odhalení základného kameňa stavby svetovo unikátneho archívneho areálu v Prahe na Chodovci, kde bol v pozícii riaditeľa archívu i neskôr na otvorení tohto areálu, kedy už bol riaditeľom Archívnej správy. Bol šťastný, ale skromný. Jeho skromnosť často až vyvolávala obavu, či ako hlavný riaditeľ dokáže v silovom rezorte vnútra presadiť všetky oprávnené požiadavky českých štátnych archívov, najmä finančné prostriedky. Prax potvrdila, že sa mu to darilo.

Stretávali sme sa často, či v Prahe alebo trochu menej v Bratislave, či inde na Slovensku. Vždy som oceňoval, že si našiel čas a do nášho odborného periodika Slovenská archivistika písal štúdie z dejín československého archívnicka v období prvej Československej republiky, so zreteľom na archívnicko na území Slovenska. Najviac času sme spolu strávili na zahraničných služobných cestách. Tam sme boli spolu nielen na rokovaníach, ale aj vo voľnom čase, najmä vo večerných hodinách. Veľa sme sa prechádzali a navštevovali múzeá a galérie. Keďže som bol služobne starší, tak som ho zväčša do zahraničných kontaktov a predstavoval vedúcim archívnym pracovníkom desiatok krajín celého sveta. Bol mi za to vďačný. Svoje vystúpenia v zahraničí sme často navzájom prediskutovali a prípadne aj doplnili. Zahraniční kolegovia často nechápavo krútili hlavami, ako to, že sme takí priatelia, keď sa Československo rozpadlo. S úsmevom sme im to vysvetľovali.

Sporadicky sme hovorili aj o rodine a súkromí. Mal som možnosť spoznať jeho ctenú pani manželku Marušku i syna hoteliera, a to pri príležitosti jeho 60-tin, neďaleko od slávneho Vyšehradu. Spomínam si, ako mi tam na historickom cintoríne pri kostole sv. Petra a Pavla ukázal hrob istej významnej osobnosti takisto s krstným menom Václav. O svojich mimoarchívnych aktivitách a externých štúdiách však nehovoril. Napokon mali sme dostatok iných „voľných“ tém. O bohatstve jeho vnútorného sveta mi veľa napovedalo, keď sme spolu preberali obsah jeho budúceho erbu. Vtedy mi navrhol, že by ho potešilo, keby obsahom jeho erbu bol kríž s hviezdou. Aj tak by si pripomínal korene rodu v obci Slivenec, kde mal svoje sídlo špitáľnícky a rytiersky rád Krížovníkov.

Václav Babička sa ponáhlal a tešil do dôchodku, Mal veľa plánov. Pedagogická činnosť, kronikárstvo, lokálna historiografia a teologické aktivity. Tešil som sa s ním, keď mu francúzsky veľvyslanec odovzdával Rád umenia a literatúry v hodnosti plukovník, keď

oslavoval svoju „kopu rokov“. Jeho ťažká choroba nás zneistovala a nepodarilo sa nám už realizovať naše stretnutie v jeho rodinnom domčeku v Nesvačilách na Berounsku a žiaľ ani realizovať náš návrh už podaný v Kancelárii Prezidenta SR na udelenie štátneho vyznamenania – Medaily Prezidenta Slovenskej republiky. Čo je ešte horšie Václavovi kruto znemožnila realizovať aspoň časť jeho plánov v kruhu svojej manželky a rodiny. Nás navždy obrala o skutočného priateľa.

*PhDr. Peter Kartous,
emeritní ředitel Odboru archívov a registratúr Ministerstva vnútra SR*

CESTY VÁCSLAVA BABIČKY

Většinu z nás ta zpráva ze sobotního rána ohromila. Bohužel byla pravdivá. Emeritní ředitel Odboru archivní zprávy a spisové služby MV PhDr. et Mgr. Václav Babička odešel na věčnost dne 12. května 2012. Na smutečním oznámení stálo „*Ježíš řekl: Já jsem ta cesta, pravda i život. Nikdo nepřichází k Otci než skrze mne.*“ (Jan 14/6). Dlouho jsem na tato slova hleděl a náhle jsem si vzpomněl na slova jiná, která napsal on. Jsou v jeho úvodu ke knize o jihočeských archivech a poslal mi je koncem roku 2011. Ve svém zamyšlení použil zde text básníka Ladislava Stehlíka o cestách a necestách a já si uvědomil, proč Václav Babička na sklonku roku 2011 napsal právě tento text i to, proč je onen biblický citát o cestě uveden i v záhlaví smutečního oznámení. Od té doby jsem toto zamyšlení četl mnohokrát a stále přitom slyším Babičkův charakteristický tichý hlas, zvláště příjemnou melodii i odstíny laskavého humoru, které v něm často zaznívaly.

Nyní je pro mě stále obtížné napsat co pro mě osobně i naše archivnictví Václav Babička vykonal. Jeho dílo i činnost bude jistě po zásluze oceněno lidmi povolanějšími, než jsem já, člověk, který jej ne svou zásluhou potkal na jeho cestě. Jedno však vím zcela určitě. Ve Václavu Babičkovi nás opustil vzácný věřící člověk ryzího charakteru, s přirozenou morální autoritou. Bude nám všem velice chybět.

Měl jsem také velké štěstí, když jsem mohl být přítomen okamžikům, kdy v treboňském archivu rokoval se svým kolegou PhDr. Peterem Kartousem, CSc. A to nejenom o archivní problematice, ale především o životě. Byly to velmi pěkné chvíle a pro mě osobně velice inspirující a přínosné. Jako ostatně každé setkání s nimi oběma. Naposled jsme se setkali na francouzském velvyslanectví u příležitosti vyznamenání hodností důstojníka řádu umění a literatury Francouzské republiky. Netušil jsem, že se bude jednat o jedno ze setkání posledních. Potom jsme si už jenom dopisovali a volali. V jednom z posledních elektronických dopisů mi poslal právě text do knihy o jihočeských archivech – Poklady minulosti. A tak raději než další mé povídání, připojím jeho osobní myšlenky, kterým uvedl již zmiňovanou knihu. Jedná se patrně o jeden, z jeho posledních textů, není-li textem posledním a jsem přesvědčen, že o Václavu Babičkovi poví více a lépe než bych tak učinil já.

PhDr. Václav Rameš,
ředitel Státního oblastního archivu v Třeboni

„Na mnoha cestách i necestách, poutníče našeho času, jsi zanechal své stopy a ukládal do smyslů linie, barvy, hlasy a vůně milovaných krajín, přechásto se zamýšleje nad smyslem lidského konání i nad mlčením všech mrtvých, šťasten na tomto svém putování vlastí, stále zamilovanější do jejich objevených krás a stále roztoužený v její voňavé náručí, čekaje usmířen, až tě jednou, unaveného celožitovní poutí, přijme už navždycky.“ Tak vyzpíval své ztotožnění s jižními Čechami básník Ladislav Stehlík v souboru lyrických esejů Země zamýšlená.

Já jako častý návštěvník jižních Čech bych svůj prožitek této země vyjádřil slovy země proscená historií. Nikde jinde v naší vlasti necitím dech historie tak silně jako právě zde. Snad je to dáno jistou uzavřeností jižních Čech, jež jsou dodnes – i když méně zřetelně než v minulosti – odděleny od centrální oblasti přírodní hradbou Cunkovského hřbetu a Miličinského hřbetu. Historie tak vtiskuje jižním Čechám více než jiným oblastem historickou

pečet, jedinečnou a neopakovatelnou. Ladislav Stehlík nazval kapitolu o Českokrumlovsku „Kraj s erbem pětিলisté růže“, ale tento erb je všudypřítomný v jižních Čechách a je svorníkem nebeské klenby nad jižními Čechami. Určitá uzavřenost jižních Čech také nedovolila takový průnik industrializace se všemi nivelizujícími a odcizujícími průvodními jevy jako se stalo v jiných krajích českých zemí.

Prosycenost jižních Čech historií podtrhuje i bohatství jihočeských archivů, oceňované již několika generacemi českých i cizích historiků, počínaje nestorem české historiografie Františkem Palackým. Duch minulých věků zvláště zavane na návštěvníka Státního oblastního archivu v Treboni a jeho poboček v Českém Krumlově a v Jindřichově Hradci, kde je sice archivářům odepřen komfort moderních archivních pracovišť, ale místo a archivní prameny tu žijí ve vzácné symbióze, evokující dobu, kdy tyto prameny vznikaly. Okresní archivy jižních Čech již opustily v zájmu trvalého uchování svého pramenného bohatství historická jádra měst, ale přesto zůstávají živou součástí svých regionů a jejich důstojné budovy zrcadlí váhu nezměřitelného bohatství, které ve svých zdech uchovávají.

Je dobře, že se veřejnost může přesvědčit z této publikace, co obsahují pro někoho tajemné budovy archivů. Většina lidí možná za celý život do archivu vůbec nepřejde, řadě z nich brání ostych, aby nahlédli dovnitř pro ně nečitelných a nezařaditelných budov. Bude skvělé, jestliže se tato kniha dostane do rukou právě těmto lidem a poodhrne jim záclonu tajupnosti, kterou veřejné mínění kolem archivů obestřelo. I pouhé prolistování této knihy vám ukáže, že archivy jsou přirozenou a nepominutelnou součástí naší každodennosti, že nejsou hájemstvím tajemna, ale otevřenou a všem přístupnou studnicí poznání nejen dávné minulosti, ale i raných etap našeho života, a že budou provázet na cestě životem i naše děti a vnoučata a jejich potomky, dokud se nevyčerpá síla našeho kulturního a civilizačního okruhu.

Připomeňme si ještě jedno slovo Stehlíkovy Země zamyšlené: „S pocitem hluboké pokory a čisté lidské vděčnosti se raduj z každé chvíle, která ti ještě bude dopřána na těchto potulkách, poděkuj za všechno krásné, čím tě podarovala a nežádala od tebe nic, tvá země zamyšlená, než synovskou upřímnost, lásku a věrnost.“ Přijmi čtenáři do svého srdce, že i jihočeské archivy jsou trestí této země zamyšlené, která se možná v návalu běžných starostí a pod tíhou všedního dne okouká a zevšední, ale již v hloubi lidského ducha nelze nemilovat.

PhDr. et Mgr. Václav Babička
Ředitel odboru archivní správy a spisové služby MV ČR“